

Карэліцкі раён. Гісторыя ўтварэння тэрыторыі і стварэння кіруючых органаў.

Сучасная тэрыторыя раёна ў прайшоўшыя гістарычныя перыяды знаходзілася ў складзе асобных дзяржаўных утварэнняў і матэрыял па адміністрацыйна-тэрытарыяльным падзеле раёна сканструяваны, зыходзячы з храналогіі падзей. У найбольш ранні перыяд з пункту гледжання дзяржаўнасці і наяўнасці адміністрацыйна-тэрытарыяльнага дзялення тэрыторыя раёна ў X-XIII стагоддзі належала Навагародскаму (Наваградскаму) ўдзельнаму княству. Межы княстваў складаліся гістарычна і не вызначаліся заканадаўча. Затым у сувязі з укрупненнем, княства палучыла элементы аўтаноміі і назву Навагародскай (Наваградскай) зямлі. З 1413 года тэрыторыя сучаснага раёна ўваходзіла ў склад Трокскага ваяводства.

На пачатаку XV стагоддзя, калі адбываўся этап фарміравання і станаўлення Вялікага Княства Літоўскага, поўная назва якога з сярэдзіны XV стагоддзя Вялікае Княства Літоўскае, Рускае і Жэмойтскае была ўведзена такая адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка, як воласць. Гэта самая меншая тэрытарыяльна-гаспадарчая адзінка, якая аб'ядноўвала некалькі тэрыторый, сялянскіх абшчын. Пасля воласці былі аб'яднаны ў больш буйныя адміністрацыйна-тэрытарыяльныя адзінкі - паветы. У гэты час тэрыторыя раёна ўваходзіла ў склад Навагародскай (Наваградскай) воласці. Пазней ў Вялікім Княстве Літоўскім былі ўведзены новыя адміністрацыйна-тэрытарыяльныя адзінкі – ваяводствы. Каля 1504 года ўтварылася Віленскае ваяводства, а ў 1507 годзе са складу Віленскага ваяводства выдзелена Навагародскае (Наваградскае) і тэрыторыя раёна адносіцца да гэтых тэрытарыяльных адзінак. У 1565-1566 гадах у Вялікім Княстве Літоўскім праводзілася адміністрацыйная рэформа і тэрыторыя раёна апынулася ў Навагародскім (Наваградскім) ваяводстве Навагародскага (Наваградскага) павета. Гэта замацавана Статутам Вялікага Княства Літоўскага ў 1588 годзе і праіснавала да канца XVIII стагоддзя.

У 1569-1795 гадах тэрыторыя раёна ў складзе Рэчы Паспалітай, федэратыўнай дзяржавы, якая ўзнікла ў выніку аб'яднання Польскага каралеўства (“Кароны”) і Вялікага Княства Літоўскага (“Княства”) ці “Літвы”, у якіх была агульная вярхоўная ўлада, праводзілася сумесная знешняя палітыка, але захоўвалася аўтаномнасць. У канцы XVIII стагоддзя ў сувязі з трыма падзеламі Рэчы Паспалітай (1772 г., 1793 г. і 1795 г.) адміністрацыйна-тэрытарыяльнае дзяленне тэрыторыі сучаснага раёна пацярпела істотныя змены. З 1795 года тэрыторыя раёна належыць Расійскай імперыі ў складзе Наваградскага павета Слонімскай губерні і падзяляецца на воласці Жухавіцкая, Карэліцкая, Мірская, Райцаўская, Цырынская і Ярэміцкая. У 1797 годзе Слонінская і Віленская губерні аб'яднаны ў Літоўскую з цэнтрам у Вільні, а павет застаўся Наваградскі. У пачатку 1801 года была падзелена Літоўская губерня і тэрыторыя раёна зноў у Слонімскай (з 9 верасня 1801 года Гарадзенскай) губерні. У 1843 годзе Наваградскі павет быў перададзены Мінскай губерні і да канца XVIII стагоддзя тэрыторыя раёна ўваходзіць у склад Наваградскага павета Мінскай губерні.

На пачатку XIX стагоддзя ўпершыню ў адміністрацыйна-тэрытарыяльным дзяленні з'явілася такое ўтварэнне, як вобласць, другі раз гэты тэрмін быў уведзены толькі больш чым праз стагоддзе. У сакавіку 1917 года ўтворана Западная вобласць, у якую ўваходзіць і Мінская губерня. У лютым 1918 года тэрыторыя раёна была акупіравана нямецкімі войскамі, а 22.12.1918 вызвалена Чырвонай Арміяй. У верасні 1918 года Западная вобласць перайменавана ў Западную камуну, якая была ліквідавана пасля абвяшчэння 01.01.1919 Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі Беларусь. У лютым 1919 года адбылося аб'яднанне ССРБ і Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі Літва ў Літбел (афіцыйная назва – Сацыялістычная Савецкая Рэспубліка Літвы і Беларусі). Да канца лета 1919 года ўся тэрыторыя Літбел была занята польскімі войскамі. З 1920 года на тэрыторыі сучаснага раёна дзейнічалі Карэліцкі (старшыня Гоцка П. С.), Мірскі (ст. Семец А. С.), Тур-

эцкі (ст. Кеда І. С.), Жухавіцкі (ст. Крапіўніцкі Ф. Ф.), Цырынскі і Райчанскі (ст. Лапацкі С.) рэвалюцыйныя камітэты (рэўкамы).

З 18.03.1921г. у адпаведнасці з Рыжскім мірным дагаворам тэрыторыя сучаснага Карэліцкага раёна была ў складзе Навагрудскага павета гміны вясковыя: Карэліцкая, Цырынская, Райцаўская Нясвіжскага павета (з 1926 года Стаўбцоўскага) і гміны вясковыя: Мірская, Жухавіцкая, Ярэміцкая (з 1926 г. Турэцкая) Навагрудскага ваяводства.

Як утвараўся Карэліцкі раён ?

З кастрычніка 1920 года па верасень 1939 года тэрыторыя сучаснага раёна ў складзе Рэспублікі Польшча, а мястэчка Карэлічы з'яўляецца цэнтрам вясковай гміны Навагрудскага павета і пасёлак Мір цэнтрам вясковай гміны Нясвіжскага (з 1926 года Стаўбцоўскага) павета. У гэты час на тэрыторыі раёна дзейнічаў Мірскі падпольны райкам КПЗБ і Карэліцкі падпольны падрайкам, затым перайменаваны ў райкам КПЗБ. З 28.09.1939 года ў сувязі з падпісаным дагаворам паміж СССР і Германіяй тэрыторыя на былым беларускім участку мяжы адышла ад былой Польскай Рэспублікі і атрымала назву “Заходняя Беларусь”. Пастановай Палітбюро ЦК КПБ(б) ад 01.10.1939г. “Пытанні Заходняй Украіны і Заходняй Беларусі” зафіксавана часовая структура адміністрацыйна-тэрытарыяльнага дзялення Заходняй Беларусі. З 22.10.1939г. на тэрыторыі Заходняй Беларусі стаў ажыццяўляць сваю дзейнасць вышэйшы Заканадаўчы орган гэтага краю - Народны Сход Заходняй Беларусі. У гэты дзень былі прыняты чатыры дзяржаўных дэкларацыі, якія рэгламентавалі канфіскацыю памешчыцкай зямлі, нацыяналізацыю зямлі, транспарту, гандлю, далучэнне Заходняй Беларусі да БССР.

З 14.11.1939г. тэрыторыя раёна ў складзе БССР. (III сесія ВС БССР “Закон аб прыняцці Заходняй Беларусі ў склад БССР”). На тэрыторыі раёна пачалі дзейнічаць валасныя камітэты ў пасёлку Мір і мястэчку Карэлічы, у вёсках: Жухавічы, Райца, Турэц і Цырын. Ва ўсіх другіх вёсках дзейнічалі

сялянскія камітэты, з дапамогай якіх пачалі стварацца першыя калгасы. Указам Прэзідыума ВС СССР ад 04.12.1939г. уведзены новы адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел і створана Баранавіцкая вобласць паветы: Слоні́мскі, Нясві́жскі, Лідскі, Баранаві́цкі, Навагрудскі, Сталбцоўскі, Шчучынскі, Валожынскі. Паступова валасныя і сялянскія камітэты спыняюць сваю дзейнасць і перадаюць паўнамоцтвы Саветам дэпутатаў працоўных (сельсаветам). Бюро ЦК КП(б)Б на пасяджэнні ад 04.01.1940г. зацвердзіла канчатковы варыянт праекта раённага дзялення Заходняй Беларусі, а ПБ ЦК ВКП(Б) на пасяджэнні ад 07.01.1940г. зацвердзіла беларускія прапановы аб ліквідацыі паветаў і стварэнні ў заходніх абласцях БССР раёнаў. Указам прэзідыума ВС БССР ад 15.01.1940г. "Аб стварэнні раёнаў у Баранавіцкай, Беластоцкай, Брэсцкай, Вілейскай і Пінскай абласцях Беларускай ССР" была адменена сістэма дзялення па паветам і ўстаноўлена раённая сістэма. Адначасова праводзілася праца па арганізацыі сельсаветаў. Згодна з гэтым Указам утвораны Мірскі раён з цэнтрам у гарадскім пасёлку Мір і Валеўкаўскі (Валеўскі) раён з цэнтрам у вёсцы Валеўка Баранавіцкай вобласці. Бюро ЦК КП(б)Б рашэннем ад 29.01.1940 "Аб арганізацыі сельсаветаў ў раёнах заходніх абласцей БССР" зацвердзіла сістэму сельсаветаў. Тэрыторыі сельсаветаў устанаўлены ў межах, запраектаваных пры раянаванні і дазволена райкамам партыі і райвыканкамам у працэсе вывучэння раёнаў унесці неабходныя змены з улікам межаў землекарыстання. Арганізацыя сельсаветаў праводзілася амаль да канца года.

На 12.10.1940г. **Мірскі раён** падзелены на Мірскі пассавет і сельсаветы: Аюцавіцкі (16.07.1954г. далучаны да Сімакаўскага), Жухавіцкі, Крышылоўшчынскі (16.07.1954г. аб'яднаны ў Луцкі), Некрашэвіцкі (16.07.1954г. аб'яднаны ў Луцкі), Прылуцкі, Сімакаўскі, Сіняўскі (Сіняваслабодскі) (16.07.1954г. далучаны да Ярэміцкага), Скорыцкі (16.07.1954г. далучаны да Ярэміцкага), Слабодскі (Вялікаслабодскі) (16.07.1954г. далучаны да Турэцкага), Турэцкі, Ушанскі, Ярэміцкі. 17.11.1948г. створаны Мядзвядзкі сельсавет, тэрыторыя якога аддзелена ад

Жухавіцкага, а 16.07.1954г. зноў далучана. **Валеўскі раён** падзелены на сельсаветы Асташынскі (16.07.1954г. перайменаваны ў Кайшоўскі), Валеўкаўскі (Валеўскі), Варончаўскі (Варанчанскі), Вялікакосіцкі (16.07.1954г. далучаны да Ятранскага), Дольнаруцкі (16.07.1954г. перайменаваны ў Паланаеўскі), Запольскі, Карэліцкі, Малюшыцкі, Машэвіцкі (да 27.09.1963г.), Міратыцкі (16.07.1954г. далучаны да Райчанскага, а вёскі Саленікі і Ціневічы да Варончаўскага), Райчанскі (Райцаўскі), Руткавіцкі (16.07.1954г. далучаны да Карэліцкага вёскі: Палужжа, Савашы, Горныя Руткавічы, Новыя Руткавічы і да Машэвіцкага вёскі Вялікія Тупалы, Малыя Тупалы, Забалацце, Зарэчча), Цырынскі, Ятранскі.

З **25.11.1940г.** Валеўскі раён перайменаваны ў Карэліцкі і цэнтр раёна з вёскі Валеўка быў перенесены ў мястэчка Карэлічы Баранавіцкай вобласці, а 15.12.1940г. праведзены першыя выбары ў мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных.

З 26.06.1941г. раён акупіраваны нямецка-фашысцкімі захопнікамі і з 26.07.1941г. і да 1944 года тэрыторыя раёна знаходзіцца ў складзе генеральнай акругі “Беларусь”, якая ўваходзіла ў склад рэйхскамісарыята “Остланд”. З 08.07 1944г. тэрыторыя раёна вызвалена ад акупацыі.

Указам Прэзідыума ВС СССР і Пастановай Прэзідыума ВС БССР ад 08.01.1954г. ліквідавана Баранавіцкая вобласць. Частка раёнаў уваходзіць у склад Гродзенскай вобласці. З гэтай нагоды Карэліцкі і Мірскі раёны ў складзе Гродзенскай вобласці. З 16.07.1954г. згодна з Указам Прэзідыума ВС БССР аб узбуйненні сельсаветаў ў сувязі з тым, каб на тэрыторыі сельсавета было ні менш аднаго калгаса, з аб’яднаных Крышылоўшчынскага і Некрашэвіцкага створаны Луцкі сельсавет. Пасля ўзбуйнення ў Мірскім раёне пассавет Мірскі і сельсаветы: Жухавіцкі, Луцкі, Прылуцкі, Сімакаўскі, Турэцкі, Ушанскі, Ярэміцкі і ў Карэліцкім раёне сельсаветы: Валеўскі, Варанчанскі, Запольскі, Карэліцкі, Кайшоўскі, Малюшыцкі, Паланаеўскі, Райчанскі, Цырынскі, Ятранскі. Згодна з Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР ад 17.12.1956г. “Аб скасаванні некаторых раёнаў

Беларускай ССР”, ...скасаваць па Гродзенскай вобласці Мірскі раён, перадаўшы яго тэрыторыю ў склад Карэліцкага раёна. Мірскі раён аб’яднаны з Карэліцкім раёнам Гродзенскай вобласці. (пасавет Мірскі і сельсаветы: Жухавіцкі, Луцкі, Прылуцкі (02.12.1961г. далучаны да Мірскага), Сімакаўскі, Турэцкі, Ушанскі, Ярэміцкі, Валеўскі, Варанчанскі, Запольскі, Карэліцкі (з 30.04.1958г. пасавет), Кайшоўскі (02.12.1961г. далучаны да Цырынскага), Малюшыцкі (02.12.1961г. далучаны да Райцаўскага), Паланаеўскі, Райцаўскі, Цырынскі, Ятранскі.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР ад 25.12.1962г. “Аб узбуйненні сельскіх раёнаў Беларускай ССР” па Гродзенскай вобласці (пункт 6) ...ўзбуйніць Навагрудскі раён, перадаўшы ў яго склад Карэліцкі раён... , Карэліцкі раён ліквідаваны (аб’яднаны з Навагрудскім раёнам). Старшыні райвыканкама Васількоў П.Ф. (12.1962-07.1963), Мурашкевіч Б.Ф. (08.1963-12.1965). Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР “Аб утварэнні новых раёнаў Беларускай ССР” у мэтах разукрупнення раёнаў утварыць па Гродзенскай вобласці (пункт 2) ...Карэліцкі раён з цэнтрам у гарадскім пасёлку Карэлічы, перадаўшы ў яго склад гарадскія пасёлкі Карэлічы і Мір з падпарадкаванымі мясцовым пасялковым Саветам населенымі пунктамі, Варанчанскі, Жухавіцкі, Запольскі, Зарэцкі, Лукскі, Паланаеўскі, Райцаўскі, Сімакаўскі, Турэцкі, Ушанскі, Цырынскі і Ярэміцкі сельсаветы Навагрудскага раёна. **06.01.1965г.** Карэліцкі раён зноў адноўлены з цэнтрам у гарадскім пасёлку Карэлічы. Пасаветы Карэліцкі (19.01.1986г. створаны аддел райвыканкама па кіраўніцтву г.п. Карэлічы), Мірскі (20.02.2014г. нададзены статус сельсавета), сельсаветы: Варанчанскі (21.08.1989г. далучаны да Цырынскага), а з 28.09.1995г. зноў адноўлены, Жухавіцкі, Запольскі (16.03.1987г. тэрыторыя адышла да створанага Красненскага сельсавета), Зарэцкі (30.09.1968г. перайменаваны у Баранавіцкі), Лукскі, Паланаеўскі (16.03.1987г. тэрыторыя адышла да створанага Красненскага сельсавета), Райцаўскі, Сімакаўскі (06.04.1977г. далучаны да Мірскага пасавета), Турэцкі, Ушанскі

(23.06.1979г. далучаны да Жухавіцкага), Цырынскі, Ярэміцкі, Баранавіцкі (з 30.09.1968г., а 23.06.1979г. далучаны да Малюшыцкага), Красненскі (з 16.03.1987г.), Малюшыцкі (з 23.06.1979г.). З 19.09.1991 года і да цяперашняга часу тэрыторыя раёна ў складзе Гродзенскай вобласці Рэспубліка Беларусь.

Старшыні Мірскага райвыканкама: Скараходкін К.К. (01.1940-07.1941), Жалезняковіч П.А. (06.1944-11.1949), Пархоўчанка І.Я. (01.1950-09.1951), Ніканаў А.Б. (10.1951-03.1953), Дзятлаў В.Е. (03.1953-12.1956).

Старшыні (Валеўкаўскага) Карэліцкага райвыканкама: Ярмольчык (01.1940-07.1941), Лапацкі С.Дз. (06.1944-08.1945), Шашкін К.Ф. (08.1945-08.1947), Пахолак І.Г. (08.1947-08.1950), Філіпаў А.А. (08.1950-03.1955), Качкоў П.В. (03.1955-12.1956), Падабаеў П.К. (12.1956-08.1960), Міцкевіч В.І. (08.1960-12.1962), Шыхавец М.С. (01.1965-08.1966), Зімнавода К.І. (.08.1966-05.1975), Базевіч І.А. (05.1975-11.1980), Вырко Я.М. (12.1980-03.1985), Пахолак М.А. (03.1985-10.1985), Альфяровіч Я.Э. (10.1985-04.1997), Шматко І.М. (06.1997-07.2007), Шайбак В.Л. з 07.2007.

Як ствараўся райкам КПБ.

У 1922-1923 гадах пачалі стварацца першыя камуністычныя арганізацыі ў вёсках сучаснага Карэліцкага раёна (пасёлак Мір, вёскі: Баўцічы, Вялікая Слабада, Возерскае, Горная Рута, Жухавічы, Заполле, Малая і Вялікая Вобрына, Пагарэлка, Сіняўская Слабада, Ярэмічы). Так у 1923 годзе быў створаны першы падпольны Ярэміцкі райкам КПЗБ затым перайменаваны ў падрайкам. Узначаліў яго Аляксандр Бразоўскі. З 1924 года у пасёлку Мір знаходзіўся Нясвіжскі падпольны райкам КПЗБ (затым Мірскі) сакратар Царук Ул.З., з 1929 года сакратар Цаба А.В., у 1930-1931 гг. сакратар Смалянка К.С. Яму падпарадкоўваліся падрайкамы: Возерскі (с. Сякач С.), Жухавіцкі (с. Марцінеўскі І.), Турэцкі (с. Варэнік В.), Ярэміцкі (с. Бразоўскі А.). У пачатку 30-х гадоў дзейнічалі падпольныя ячэйкі КПЗБ (пасёлак Мір, мястэчкі: Турэц, Ярэмічы, вёскі: Антанёва, Беразавец,

Быковічы, Вобрына, Вялікая Слабада, Вялікія Жухавічы, Даўгінава, Кожава, Лукі, Лядкі, Медзвядка, Пагарэлка, Трашчычы, Унехава, Церабостынь).

У 1925 годзе створаны Асташынскі падпольны райкам КПЗБ (с. Кухарчык Ю.). Яму падпарадкоўваліся падпольныя партыйныя ячэйкі (вёскі: Асташын, Кайшоўка, Любанічы, Малюшычы, Райца, Сэрвач, Шчонава). У канцы года райкам быў ліквідаваны і ўтвораны Кайшоўскі падрайкам (с. Сяргееў А.), які перайшоў пад кіраўніцтва Навагрудскага падпольнага РК КПЗБ (с. Любчанскі Я.). З 1926 года пад уплывам палітычай і арганізацыйнай работы падпольных райкамаў КПЗБ і партыйных ячэек пачаўся ўздым нацыянальна-вызваленчай барацьбы.

У 1927 годзе створаны першы падпольны Карэліцкі падрайкам КПЗБ (с. Хвасько П.), затым на яго аснове арганізаваны Карэліцкі райкам КПЗБ (с. Мамчыц К.). Карэліцкаму райкаму падпарадкоўваліся падпольныя партыйныя ячэйкі (мястэчка Карэлічы, вёскі: Востухава, Жукі, Заполле, Краснае) і падрайкамы: Шчорсаўскі (партыйныя ячэйкі ў вёсках: Балотца, Вірышча, Клінцы, Пагор'е, Шчорсы), Руткавіцкі (партыйныя ячэйкі ў вёсках: Зарэчча, Палужжа, Руткавічы, Тупалы), Горнаруцкі (партыйныя ячэйкі ў вёсках: Амневічы, Барацін, Горная Рута). Карэліцкі райкам КПЗБ падпарадкоўваўся Баранавіцкаму падпольнаму акруговаму камітэту КПЗБ. З 1929 года дзейнічае Райчанскі падпольны райком КПЗБ (с. Лапацкі С., падпольная клічка "Саўка", пасля яго арышту сакратаром быў Казарэз А.Р.), а з 1930 года дзейнічае Цырынскі падпольны райкам КПЗБ, знаходзіўся у вёсцы Мокрава (прозвішча сакратара невядома, а з 1933 г. сакратаром быў Карась Ул.С., Наумовіч Ул.А.).

У 1931 годзе Нясвіжскі (Мірскі райкам) КПЗБ быў разгромлены і да Карэліцкага падпольнага райкама КПЗБ далучаны партыйныя ячэйкі вёсак Вялікая Слабада, Лукі, Унехава. У той час райком знаходзіўся у вёсцы Заполле (прозвішча сакратара невядома, падпольная клічка "Старык" імя Іван, затым сакратар Жук Ф.І., пасля Гурын В., Жук Р.Р. З другой палавіны

1931 года Карэліцкі райкам КПЗБ падпарадкоўваецца Навагрудскаму падпольнаму акруговаму камітэту КПЗБ.

3 ліпеня 1938 года КПЗБ распушчана, супраць яе членаў сфабрыкаваны правакацыйныя марэрыялы і лжывыя абвінавачванні з боку польскіх улад.

З **15.01.1940г.** створаны Карэліцкі райкам КП(б)Б - першы сакратар райкама партыі Дзянісаў Г.Ф.(да 06.1941) і Мірскі райкам КП(б)Б - першы сакратар райкама партыі Сосінаў Е.І.(да 06.1941), але раён з 22.06.1941г. быў акупіраваны нямецка-фашысцкімі захопнікамі. У гэты час з ліпеня 1943 года дзейнічае Карэліцкі падпольны райкам КП(б)Б сакратары Чарткоў Ульян Міхайлавіч (07.1943-27.12.1943), Ільніч Мацьвей Ігнатавіч (27.12.1943-10.07.1944). На акупаванай тэрыторыі Карэліцкага раёна ў падполле выходзіла газета «Чырвоны партызан» орган Карэліцкага райкама КП(б)Б, першы нумар выйшаў 13 лютага 1944 года (рэдактар Радкевіч Р.С.). З 25.11.1943г. дзейнічае Мірскі падпольны райкам КП(б)Б сакратары Шамятавец І.В. (25.11.1943-29.12.1943), Дзееў А.І. (29.12.1943-10.07.1944). На акупаванай тэрыторыі Мірскага раёна ў падполле выходзіла газета “Сцяг свабоды” орган Мірскага райкама КП(б)Б, першы нумар выйшаў 15 сакавіка 1944 года (рэдактар Хілімонаў В. А., у далейшым рэдактар Кузняцоў В. К.).

З 10.07.1944г. аднавіў сваю дзейнасць Карэліцкі райкам КП(б)Б (з 10.1952г. КПБ). Першыя сакратары райкама партыі Ільніч М.І. (06.1944-06.1952), Мікуловіч І.Ф. (06.1952-10.1954), Падабаеў П.К. (10.1954-12.1956), Жалезняковіч П.А. (12.1956-12.1962), таксама аднавіў сваю дзейнасць і Мірскі райкам КП(б)Б (з 10.1952г. КПБ). Першыя сакратары райкама партыі Скараходкін К.К. (07.1944-01.1947), Грашчанка П.У. (01.1947-11.1949), Жалезняковіч П.А. (11.1949-7.1952), Пратасеня А.З. (07.1952-12.1954), Калкоў І.В. (12.1954-12.1956). З 17.12.1956 Мірскі райкам КПБ аб'яднаны з Карэліцкім райкамам КПБ сакратар Жалезняковіч П.А.(12.1956-12.1962), а з 25.12.1962 Карэліцкі райкам КПБ аб'яднаны з Навагрудскім райкамам КПБ. Сакратар сельскага камітэта Міцкевіч В.І. (12.1962-01.1965), прамысловага -

Дзямідчык У.С. (12.1962-12.1964). З 06.01.1965 зноў створаны Карэліцкі райкам КПБ. Першыя сакратары райкама партыі: Ждановіч В.С.

(01.1965-09.1969), Яновіч А.А. (09.1969-10.1980), Базевіч І.А. (11.1980-10.1983), Слонаў А.В. (10.1983-21.08.1991 спынена дзейнасць КПБ-КПСС).

Як ствараліся раённыя службы.

У 1939 годзе ў раёне была ўтворана рабочая гвардыя па ахове грамадскага парадку і барацьбе з бандытызмам, якая ў студзені 1940 года была пераўтворана ў раённы аддзел НКВД, а пазней у раённы аддзел міліцыі. У цяперашні час Дзень беларускай міліцыі адзначаецца 4 сакавіка. Начальнікі Парфёнаў А. Е., Аўчыннікаў М.Я., Яромін С. М., Платонаў М. А., Крывіцкі А. М., Яцкевіч Я. Дз., Гардзей А. Ул., Станкевіч В. В., Жыдок М.М., Дземідовіч А. А., Давідовіч В.Б., Цярлецкі А. В., Нос А.А., Салаўёў В.І.

У снежні 1940 года арганізаваны аддзел аховы здароўя, пазней заснавана Карэліцкая раённая бальніца, з 22.05.2011г. – установа аховы здароўя “Карэліцкае тэрытарыяльнае медыцынскае аб’яднанне”, а з 03.01.2006г. установа аховы здароўя “Карэліцкая цэнтральная раённая бальніца”. Першымі арганізатарамі аховы здароўя раёна з’яўляліся лекары: Крысік Дз. Я., Маркаў П. Я., галоўныя ўрачы: Катовіч А. А., Шут В. К., Шаланда М. К., Баршчэўскі А. М., Лукашык А. І., Бударэвіч Г. С., Майсак А. П. На гэту дату былі створаны дзяржаўная санітарная інспекцыя і раённая санітарна-эпідэміялагічная станцыя, якія аб’яднаны ў 1948 годзе. На цяперашні час гэта дзяржаўная установа “Карэліцкі раённы цэнтр гігіены і эпідэміялогіі”. Першым начальнікам быў Бядрыцкі Ф.П., затым галоўныя ўрачы Новік Ул.І., Шынкевіч С.І., Германюк А. Ул.

У канцы 1940 года пачалося энергазабяспечэнне раёна з прымяненнем электраэнергіі мясцовых цяплавых і вадзяных электрастанцый, дызель-генератараў, а пасля вайны з 1957 года з прымяненнем электраэнергіі з-за межаў раёна. У 1963 годзе ўтвораны Карэліцкі ўчастак электрасетак, з

1968 года Карэліцкі раён электрычных сетак. (начальнікі: Сакевіч С.В., Ушко Р.С., Мікалаеў А.С., Пыцель М.А., Маковік І.Г.).

У лістападзе 1944 года ўтвораны прамкамбінат, у падпарадкаванні якога былі электрастанцыі, цагляныя і вапнавыя заводы, млыны, лесазаводы, маслабойні і майстэрні па пашыву адзення. Гэта стала пачаткам работы цяперашняй службы быту. У Карэлічах з 1945 года працавала арцель “Бальшавік”, якая ў 1958 годзе аб’ядналася з прамкамбінатам і быў створаны раённы камбінат бытавога абслугоўвання насельніцтва. У далейшым функцыі прамкамбіната перададзены створанаму планаваму аддзелу райвыканкама, цяпер аддзел эканомікі. Райбыткамбінат у цяперашні час - камунальнае унітарнае прадпрыемства бытавога абслугоўвання насельніцтва (дырэктары: Фрыдман І. М., Касцюкевіч Л. К., Юрчанка Г. Л., Дасько Ул. Г., Юрчык М. І., Друцька В. К., Сілко М. І., Міхайлоўская Г. Л., Пулко Л. Л., Сідо В. П.). У гэтым годзе пачала арганізоўвацца газавая гаспадарка і адкрыты Карэліцкі цэх газавай гаспадаркі, які працуе з звадкаваным газам, а з 1991 года і з прыродным газам. У цяперашні час Карэліцкі цэх газавай гаспадаркі вытворчы участак “Лідаміжрайгаз”. (начальнікі: Бондар А. П., Буйвалаў І. І., Трацяк Ул. А., Казіміраў А. Т., Каламійцаў П. К., Урубель В.С., Радзецкі М. М.).

У пасляваенны час пачаліся работы па аднаўленню сельскагаспадарчай галіны і былі створаны Мірская, Вобрынская і Валеўская машынна-трактарныя станцыі, з якіх пры аб’яднанні Мірскага і Карэліцкага раёнаў у мястэчку Карэлічы была створана Карэліцкая машынна-трактарная станцыя (начальнік Пажарскі Б.І.), якая ў 1958 годзе была перайменавана ў рамонтна-тэхнічную станцыю, а з 1960 года - рамонтна-тэхнічная, меліярацыйная станцыя, з мая 1961 года - раённае аддзяленне “Сельгастэхніка”, з 1985 - года ПА па вытворча-тэхнічным абслугоўванні, з 1995 года - ААТ “Карэліцкае раённае прадпрыемства па вытворча-тэхнічным абслугоўванні”, з 2001 года – ААТ “Карэліцкая сельгастэхніка” (начальнікі: Рудзеў В.А., Пагарэльчык А.М., Ламан В.Я., Анісімаў А.І., Якушаў А.Ул.,

Шавейка І.С., Палуян І.І., Шайбак В.Л., Марушка В.Ул.). У 2003 годзе да ААТ “Карэліцкая сельгастэхніка” далучаны ААТ “Карэлічы-Аграхім”, “Карэліцкі райаграпрамзаб” і ТАА “Карэліцкае сельгасэнерго”.

У ліпені 1965 года пачала арганізоўвацца камунальная служба. Карэліцкая жыллёва-камунальная гаспадарка (камунгас), у цяперашні час раённае ўнітарнае прадпрыемства “Жыллёва-камунальная гаспадарка” (дырэктары: Кавалько А.А., Маліноўскі Ул.А., Бас І.М., Карыцька К.А., Анісімаў А.І., Рудак А.І.). Для забяспячэння арганізацый і жыхароў раёна палівам у гэтым годзе была арганізавана служба “Гарпаліўзбыт”. У цяперашні час Карэліцкі філіял камунальнага ўнітарнага прадпрыемства па забеспячэнню палівам “Гроднааблпаліва”. (дырэктары: Чачотка А.І., Ляпешка Ул. Ф., Кужалевіч М. Е., Малашэвіч А. І., Шыш А. В., Чыжык В. К., Смаль А. М., Чыжык В. К.).

Як утвараўся Карэліцкі пассавет.

У мінулым Карэлічы невялікае паселішча над ракой Рутай. Затым мястэчка Карэлічы было спадчынай Вялікага Княства Літоўскага і належалі вялікім князям літоўскім, буйным магнатам Чартарыйскім, Радзівілам, а праз пасаг Стафаніі Радзівіл у 1828 годзе - князю Вітгенштэйну, пазней перайшло да Путкамераў, а ў час знаходжання ў складзе Польшчы - графу Жалтоўскаму. У Карэлічах была прыходская царква (раней уніяцкая), паштовая станцыя, валасная школа, а таксама ўправа Карэліцкай воласці, якая ўключала 4 сельскія староствы і 39 вёсак. Жыхары-хрысціяне займаліся сельскай гаспадаркай, яўрэі - дробным гандлем. Наўкол самая ўрадлівая мясцовасць, багатая выдатнымі лугамі, шырока вядомая сваёй ураджайнасцю і ў сувязі з гэтым карэліцкія ўладанні здаюцца ў арэнду. Павінны водкуп і арэнда складалі асноўны даход управы. Калісьці тут была пабудавана вялікая цукраварня, аднак, з-за недахопу паліва, яна не працавала. У XVII стагоддзі Міхаіл Казімір Радзівіл заснаваў ткацкую мануфактуру мастацкіх вырабаў.

Крыху пазней пачала працаваць фабрыка вытворчасці тканіны. Акрамя тканіны ў мястэчку ткалі дываны, габелены і паясы.

Карэлічы былі сведкам ваенных паходаў, зборным пунктам рознага жаўнерства. У 1395 годзе, калі Свідрыгайла спрачаўся з Вітаўтам, крыжакі на чале з магістрам Конрадам Юнгінгенам, ідучы на Мір, спыніліся ў Карэлічах. Гэта першае згадванне аб Карэлічах ў летапісах. У 1505 годзе крымскія татары на чале з Бітыкірэем, стаўшы табарам у Клецку і адтуль робячы набегі аж да Ліды, спалілі Карэлічы. Адбудаванае мястэчка ў 1645 годзе налічвае пяць вуліцаў: Дворная, Запольская, Крывая, Маставая і Папоўская. У 1655 годзе шведы, падбухтораныя Багуславам Радзівілам, ідучы на Мір, таксама спалілі Карэлічы. У 1705 годзе расійскі імператар Пётр Вялікі, пераязджаючы з Гродна ў Маскву, 21 снежня суткі правёў на карэліцкім двары, дзе яго з надвычайнай пашанаю прымаў Кароль Станіслаў Радзівіл, канцлер літоўскі і шчыры прыхільнік Аўгуста II. Шведы адпомсцілі яму за гэта і ў 1706 годзе ператварылі ў папялішча наваколлі Міра і Карэлічаў. Пасля смерці Аўгуста II у 1733 годзе, калі замежныя каралеўствы навязвалі Польшчы саксонца ў асобе Аўгуста III, пачалі стварацца канфедэрацыі на карысць векапомнага Станіслава Ляшчынскага. Адною з найбольш значных ў гэты час канфедэрацыяй была Ашмянская ў Літве. Ашмянская канфедэрацыя, створаная на чале з ваяводам віцебскім Марцыянам Агінскім, абрала Карэлічы месцам далейшага фармавання групойкі караля Станіслава і размясцілася тут ва ўмацаваным лагеры. Сюды сабраліся шляхта літоўскіх ваяводстваў: рэгіментар (галоўнакамандуючы) літоўскі Пацей, пісар літоўскі Тышкевіч, камандзір пяцігорцаў літоўскае булавы і адначасна стараста пінскі Ўладзіслаў Ельскі, палкоўнік Дамаслаўскі, адважны стражнік польны Пашкоўскі і шмат іншых. Але доўжылася гэта некалькі месяцаў, бо ў хуткім часе частка рыцарства пацярпела разгром пад Сяльцом каля ракі Ясельды і разбеглася. У 1784 годзе адбыўся праезд праз Карэлічы караля Станіслава Аўгуста, які вяртаўся з Нясвіжа.

З пачатку XVI стагоддзя мястэчка Карэлічы ў складзе Наваградскага павета Наваградскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага. У 1793 годзе мястэчка Карэлічы уваходзіць у склад Расійскай імперыі і з'яўляецца цэнтрам воласці Навагрудскага павета Слонімскай губерні. З кастрычніка 1915 года мястэчка Карэлічы акупіравана кайзераўскай Германіяй, а 22.12.1918г. вызвалена Чырвонай Арміяй. З 22.12.1918г. мястэчка Карэлічы ў складзе БССР. У час польскай акупацыі з красавіка 1919 года мястэчка Карэлічы з'яўляецца цэнтрам вясковай гміны Навагрудскага павета і ваяводства. Гміна вясковая ў складзе: - мястэчка Карэлічы; - вёскі Агароднікі, Белая, Бушкі, Вялікія Тупалы, Горныя Руткавічы, Жукі, Забалацце, Загор'е, Заполле, Зарэчча, Качычы, Краснае, Лясок, Малыя Тупалы, Навасёлкі, Новыя Руткавічы, Палужжа, Палужжа, Равіны. Руціца, Савашы, Стрэльнікі, Тударава; - фальваркі Карэлічы, Лазараўка. Людвікі, Міхалін фальварак, Палужжа 2 фальварка, Працяневічы, Руткавічы 2 фальварка, Савашы, Смольчыцы; - асада млыновая Руткавічы.

З 14.11.1939г. мястэчка Карэлічы ў складзе БССР, а з 12.10.1940г. Карэлічы - цэнтр сельсавета Валеўскага раёна Баранавіцкай вобласці ў складзе вёскі: Качычы, Равіны. Вёска Навасёлкі ў Малюшыцкім сельсавеце, а вёскі Горныя Руткавічы, Новыя Руткавічы, Палужжа, Працяневічы, Савашы ў Руткавіцкім сельсавеце.

З 25.11.1940г. мястэчка Карэлічы з'яўляецца цэнтрам раёна і сельсавета Баранавіцкай вобласці. З 22.06.1941г. Карэлічы акупіраваны фашысцкай Германіяй і 08.07.1944г. вызвалены Савецкай Арміяй.

Пасля вайны у мястэчку Карэлічы адноўлены цэнтр раёна і сельсавета Баранавіцкай (з 08.01.1954г. Гродзенскай) вобласці. З 16.07.1954г. да Карэліцкага сельсавета далучаны вёскі Горныя Руткавічы, Новыя Руткавічы, Навасёлкі, Палужжа, Працяневічы, Савашы. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР ад **30.04 1958г.** "Аб пераўтварэнні вёскі Карэлічы Карэліцкага раёна Гродзенскай вобласці ў гарадскі пасёлак", Карэлічам

нададзены статус гарадскога пасёлка, а Карэліцкі сельсавет рэарганізаваны ў пассавет і да яго далучаны пасёлак Людвікі.

З 25.12.1962г. тэрыторыя пассавета ў складзе Навагрудскага раёна Гродзенскай вобласці, а з 06.01.196г.5 гарадскі пасёлак Карэлічы зноў з'яўляецца цэнтрам раёна і пассавета Гродзенскай вобласці (старшыні пассавета: Смалянка М.І., Жалезняковіч П. А., Кулак С. А., Буслейка П. В., Валько М. Ул., Александровіч І. М., Радзецкі М. М.). Пассавет ліквідаваны 19.01.1996г. і створаны аддзел па кіраўніцтву г. п. Карэлічы, з 28.12.2001г. аддзел тэрытарыяльнай планіроўкі, архітэктуры, будаўніцтва і жыллева-камунальнай гаспадаркі і ў цяперашні час аддзел жыллёва-камунальнай гаспадаркі райвыканкама (загадчыкі аддзела: Радзецкі М. М., Пляскач М.Л., Забродская Р. А.).

Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 01.12.2004г. № 590 “Аб зацвярджэнні афіцыйных геральдычных сімвалаў адміністрацыйна-тэрытарыяльных адзінак Гродзенскай вобласці” заснаваны афіцыйныя геральдычныя сімвалы - герб і сцяг гарадскога пасёлка Карэлічы.

Як ствараліся прадпрыемствы і ўстановы.

У красавіку 1960 года зладзены ў эксплуатацыю Карэліцкі маслазавод, затым перайменаваны ў завод масла і сухога малака, а ў цяперашні час Карэліцкі маслацэх ААТ “Малочная кампанія “Навагрудскія дары”. (дырэктары: Раманаў П. П., Александровіч І.А., в.а. Махнач М. Ул., Лейка С. К., Амеляновіч М. Ф., начальнікі цэха: Ваўчок Р. П., Рапавец Л. М.).

З 31.12.1974г. уведзены ў эксплуатацыю Карэліцкі льнозавод, затым перайменаваны ў ААТ “Карэлічы - лён” (дырэктары: Бука А.І., Альшэўскі В.Р., Баўдзей В.А., Лейка С.К., Тур С.В.).

З 14.08.1975г. загадам старшыні Дзяржаўнага камітэта СМ БССР па пафтэхадукцыі і Міністра сельскай будоўлі БССР за № 210/187 на базе ўпраўлення сельскай будоўлі “Гроднасельбуд” адкрыта Карэліцкае гарадское

прафесійна-тэхнічнае вучылішча № 125 будаўнікоў, з 28.08 2001г. Установа адукацыі “Карэліцкае дзяржаўнае прафесійна-тэхнічнае вучылішча № 125 будаўнікоў”, а з 05.07.2010г. – Установа адукацыі “Карэліцкі дзяржаўны будаўнічы прафесіянальны ліцэй”. (дырэктары: Шчэрбіч К.С., Страхоцкі І. І., Кулеш Л.М., Куляка Ф.Ул., Гімпель С.С., Бычко Г.П., Тур С.В., в.а. Рабко М.М.).

Як утвараўся Племзавод “Карэлічы”.

У красавіку 1940 года быў арганізаваны саўгас “Карэлічы” аддзяленні Карэлічы і Шчорсы (дырэктары: Войтаў М. П., Фаменка Я. І. з 1952 года) і ў вёсцы Палужжа калгас імя Варашылава (канчаткова не арганізаваны).

З 06.07.1949г. арганізаваны калгас імя Карла Маркса - вёска Равіны. З 26.08.1949г.адноў-лены калгас імя Варашылава і перайменаваны ў калгас “Зара камунізма”- вёска Палужжа. У вёсцы Качычы з 08.10.1949г. арганізаваны калгас “Кастрычнік”, у вёсцы Навасёлкі з 11.10.1949г. - калгас імя Пушкіна, ў вёсцы Савашы з 30.11.1949г. - калгас “Праўда”.

З 28.07.1951г. калгасы імя Карла Маркса, “Кастрычнік” і імя Пушкіна аб’яднаны з калгасам “Зара камунізма” вёска Палужжа (старшыня Пахолак І.Г.) і далучаны таксама калгас “Чырвоная зорка” вёска Горныя Руткавічы, а з 26.01.1971г. саўгас “Карэлічы”, калгасы “Зара Камунізма” і “Праўда” аб’яднаны ў племсаўгас “Карэлічы” г. п. Карэлічы (дырэктары: Фаменка Я.І., Буслейка П.В., Віткоўскі А.К.), які з 23.12.1972г. перайменаваны ў племзавод “Карэлічы” вёска Палужжа. З 2003 года рэарганізаваны ў Рэспубліканскае унітарнае сельскагаспадарчае прадпрыемства племзавод “Карэлічы” дырэктары Віткоўскі А. К., Богуш П. П., а з 03.03.2010г. перайменаваны ў камунальнае сельскагаспадарчае унітарнае прадпрыемства “Племзавод “Карэлічы” дырэктары: Богуш П. П., Чыжык В. К., Жданаў І. Ул., Брынкевіч С. І.

Пасля рэарганізацыі з 28.12.2007г. камунальнае сельскагаспадарчае унітарнае прадпрыемства “Племзавод “Карэлічы” вёскі: Палужжа, Равіны,

Навасёлкі, Качычы, Савашы, пас. Людвікі ўваходзяць у склад Малюшыцкага сельсавета, а вёска Працяневічы - у склад Красненскага сельсавета.

Прайшло больш за 10 гадоў XXI стагоддзя, з'явілася новае мысленне і погляды на нашу гісторыю. Але рэальныя факты настойліва патрабуюць ад нас не забываць мінулае. Дзякуючы мінуламу, мы жывём сапраўдным. Мы абавязаны ведаць, як усё адбывалася і памятаць тых, хто гэта арганізоўваў.

ВЕТЭРАН ПРАЦЫ, КРАЯЗНАВЕЦ

Б.К. НАВІЦКІ (КАРЭЛІЧЫ)